

Column

'Men moet diep in de Russische ziel kijken en zich afvragen wat een klein klikje in het Kremlin wil bereiken'

Sergei Boeke is politiek adviseur bij het NAVO-hoofdkwartier JSEC in Duitsland. Hij schrijft op persoonlijke titel.

De aanval was grootscheeps en onverwacht. Deze maand tachtig jaar geleden vielen Japanse vliegtuigen Pearl Harbor aan en vernietigde een groot deel van de Amerikaanse vloot die binnen lag. Men had de aanval niet zien aankomen. Toch hadden Amerikaanse analisten geen slechte inlichtingenpositie – ze hadden zelf de Japanse diplomatieke berichten gekraakt. Alleen vonden ze een aanval op Pearl Harbor onwaarschijnlijk, onder meer omdat Japan nooit een oorlog tegen Amerika zou kunnen winnen. Ze zaten ernaast wat betreft de aanval maar hadden gelijk over de oorlog. Deze *intelligence failure* kwam amper zes maanden na een andere inlichtingen-misser van formaat. Meerdere Sovjet bronnen en analisten hadden in de lente van 1941 duidelijk gerapporteerd dat een gigantisch Nazi-leger zich voor de Russisch grens verzamelde. Stalin wilde er niets van horen. Hij had immers een verdrag getekend met de Duitsers en Berlijn zou niet nogmaals een oorlog op twee fronten ontketenen – dacht hij. Het Sovjetleger was dus volledig onvoorbereid op Operatie Barbarossa en leed als gevolg een ongekennde en onnodige nederlaag. In beide gevallen werden de intenties van de tegenstander niet begrepen.

Er zijn boekenkasten volgeschreven over *intelligence failures*. Honderden Westerse inlichtingenanalisten tuurden hun hele professionele leven naar de Sovjet-Unie en werden volkomen verrast toen het kaartenhuis in 1989 klapte. Voor *nine-eleven* zagen analisten het verband niet tussen allerlei aanwijzingen en twee jaar later werden incorrecte aanwijzingen samengebracht in het massavernietigingsdossier van Irak. Nu is alle aandacht gevestigd op de Russische militaire opbouw rond Oekraïne. Militaire dreigingsanalyses worden normaliter rond drie variabelen gestructureerd: capaciteiten, activiteiten en intenties. De eerste twee geven duidelijk aan dat Rusland in staat is een grootscheepse aanval in Oekraïne uit te voeren, maar het inschatten van de intenties van Moskou blijft uitermate lastig. Als Westerse analisten de kosten-baten analyse van een Russische aanval berekenen, dan lijkt deze uit balans. Het Oekraïense leger is immers veel sterker dan tijdens de annexatie van de Krim in 2014 en het Westen staat klaar met een pakket aan vernietigende sancties. Men moet diep in de Russische ziel kijken en zich afvragen wat een klein klikje in het Kremlin wil bereiken. Misschien zijn de doelstellingen en verwachtingen van Putin op andere premisses gestoeld dan de onze en denkt hij dat Europa - voor 40% afhankelijk van Russisch gas - voorzichtig zal zijn met sancties.

Kranten melden dat Amerikaanse inlichtingendiensten inschatten dat een aanval vanaf eind januari waarschijnlijk is. Wellicht kiest Moskou zelfs voor een eerdere zet – bijvoorbeeld tussen de Westerse en Russische kerstviering, als de hele NAVO met vakantie is. Een verkeerde inschatting van timing doet denken aan de val van Kabul – dat onterecht als een *intelligence failure* is aangemerkt. Dat alles sneller in Afghanistan liep dan verwacht (en gehoopt) wil niet zeggen dat de risico's niet goed waren gecommuniceerd. Men wist immers al ruim tien jaar dat het Afgaanse leger een reus op lemen voeten was. Voor een mogelijke Russische aanval is timing eigenlijk ook irrelevant: vindt het niet komende maanden plaats, dan kan het alsnog binnen enkele jaren gebeuren. De vraag is hoe Rusland af te schrikken en of tegenmaatregelen – zoals het trainen en bewapenen van Oekraïense militairen – niet averrechts werken. Maar als Rusland de Oekraïense toenadering naar het Westen niet kan verkroppen, dan lijkt verder conflict onvermijdelijk. Kortom, het probleem ligt hier niet bij inlichtingen, maar bij beleid. Tachtig jaar geleden waren zowel de VS als de Sovjet-Unie na jaren van toenemende spanningen onvoorbereid op de cascade van gebeurtenissen die hen overkwam. Voor Oekraïne en het Westen kan de situatie eveneens op een onverwacht moment en op onverwachte wijze uit de hand lopen, maar een verrassing mag het niet zijn.